

گزارش علمی کتاب فقه الاداره

پدیدآورنده (ها) : مردی، محمد

مدیریت :: نشریه مدیریت در اسلام :: بهار و تابستان ۱۳۹۵ - شماره ۲۹ و ۳۰

صفحات : از ۱۴۵ تا ۱۵۰

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1292113>

تاریخ دائلود : ۱۴۰۲/۰۷/۲۳

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و برگرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

- تازه ها و همایش های علمی: گزارش بیست و سومین دوره جایزه کتاب فصل
- گزارش؛ بازدید علمی: موسسه دائره المعارف فقه اسلامی بر طبق مذهب اهل بیت علیهم السلام
- در جست و جوی تعریف کتاب های علمی/ گزارش چهل و یکمین نشست نقد آثار غیر تخیلی کودک و نوجوان
- می توانیم جمعی کارکنیم، اگر بخواهیم (گزارش نشست منتقدان کتاب های علمی - آموزشی)
- گزارش سی و یکمین نشست علمی از سلسله نشست های همگرایی، برادری و پیشرفت با عنوان «فقه سیاسی»
- گزارش علمی از کتاب مع الدكتور ناصر الفقاری
- گزارش: کتاب های علمی از شعار تا واقعیت
- گزارش نشست نقد کتاب فقه و سیاست در ایران معاصر با حضور دکتر داوود فیرحی دکتر عبدالله نصری
- در حسرت کتاب های بومی گزارش وضعیت کتاب های علمی کودکان و نوجوانان ۱۳۹۵-۱۳۹۴
- گزارش علمی: نشست ساختار شناسی فلسفه فقه

فصلنامه

مدیریت در اسلام

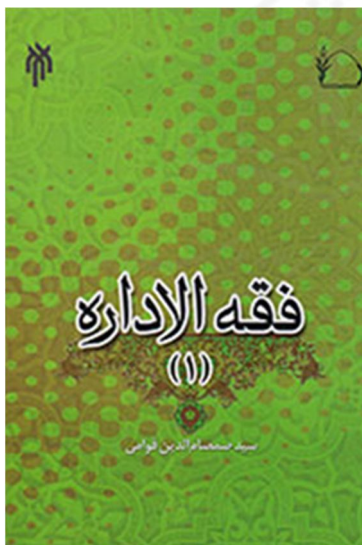
سال یازدهم، بهار و

تابستان 1395.

شماره 28-29

گزارش علمی کتاب فقه الاداره

محمد مردی*

معرفی کتاب

عنوان کتاب: فقه الاداره (1)

قطع کتاب: وزیری

تعداد صفحات: 270

نوع جلد: شومیز

ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

و بنیاد فقهی مدیریت اسلامی

محل نشر: قم

چاپ اول: بهار 1392

زندگینامه علمی 1

سید صمصام الدین قوامی متولد 1334 است. وی پس از تحصیل دروس حوزوی در سال 1356 در رشته مدیریت صنعتی مدرک کارشناسی را اخذ نمود. ایشان عضو هیئت مؤسس انجمن مدیریت اسلامی است. همچنین مؤسس و رئیس بنیاد و مدرسه فقهی مدیریت اسلامی است. اولین شخصی است که تدریس خارج فقه اداره با اجازه آیت الله فاضل لنکرانی (ره) شروع نمود. استاد قوامی صاحب کتاب‌ها و مقاله‌های متعددی می‌باشد که کتاب «مدیریت از منظر کتاب و سنت»، مجموعه کتاب‌های فقه اداره و اصول فقه اداره، مدیریت امام خمینی و مقاله «ساختار حکومت اسلامی دیدگاه‌ها و نظریه‌ها» از آن جمله است. شرحی از زندگینامه علمی حضرت استاد در سایت بنیاد فقهی مدیریت اسلامی، آمده است.

خلاصه اثر

کتاب فقه اداره کتاب اول از پروژه علمی فقه اداره است که در شش فصل به موضوع فقه مدیریت و فقه سازمان می‌پردازد. فصل اول به رابطه فقه و مدیریت و نسبت این دو می‌پردازد و شامل سه مرحله مفهوم لغوی و اصطلاحی فقه، ماهیت مدیریت و ارتباط فقه و مدیریت است. موضوع فصل دوم روش‌شناسی فقه اداره است که موارد ذیل را در خود جای داده است. اجتهاد روش انتخابی فقه اداره، اعمال روش اجتهادی در مباحث مدیریت، نظریه‌پردازی و نظام‌سازی با روش اجتهادی و ارزیابی و ارزش‌گذاری روش اجتهادی فقه اداره بخش‌های چهارگانه این فصل را به خود اختصاص داده است. منبع‌شناسی عنوان فصل سوم است که منابع فقه اداره را به دو نوع منبع نقلی (قرآن، منابع جانبی قرآن، سنت، ارتباط سنت با مدیریت، منابع جانبی سنت و ارتباط اجماع با سنت) و منابع عقلی (عقل قطعی، بناء عقلا و مصالح مرسله) تقسیم می‌کند. در فصل چهارم نویسنده گونه‌شناسی فقه اداره را مورد بررسی قرار داده گونه‌شناسی فقه اداره را به دو قسم عام و خاص تقسیم می‌کند. گونه‌شناسی خاص مصادیقی مانند گونه کتاب، گونه ابواب و گونه افتاء و استفتاء را مطرح می‌کند. فصل پنجم کتاب به الگوشناسی فقه اداره اختصاص دارد. نویسنده در این فصل سه الگوی فتاوی قانون‌مند، الگوی نظری یا نظریه‌های فقهی و الگوی فقه‌های عامل یا مدیر را مورد بررسی قرار می‌دهد. در فصل انتهایی کتاب کاربردشناسی فقه اداره بیان شده است. نویسنده معتقد

1. برگرفته از

<http://soim.ir/soim-history>; <http://www.radiomaaref.ir>;
<http://www.andishvaran.ir>

است فقه‌الاداره در سه مرحله کاربردی می‌گردد. مرحله اول فرهنگ‌سازی فقه‌الاداره، مرحله دوم نهضت‌سازی فقه‌الاداره و مرحله نهایی فرایند نهادینه شدن است.

معرفی ایده‌های مهم کتاب

ایده‌های مهم کتاب را می‌توان در محورهای ذیل خلاصه نمود.

فقه در تمام حوزه‌های علوم انسانی، از جمله بخش مدیریت کارایی دارد. (قوامی، 1392، 6 و 51). احکام شرعی نظام‌مند هستند و ریشه در همه حوزه‌های معرفتی دارند. همچنین قابلیت توسعه در نظام فقهی را دارا است تا هر نوع حکم شرعی را در هر عرصه معرفتی استنباط کند. (قوامی، 1392، 18 و 19)

مجموعه مباحث مدیریت در یک فرمول به نام «4+2» خلاصه می‌شود؛ چهار محور در مباحث مدیریت (مبانی یا وظایف مدیریت، مدیریت منابع انسانی، مدیریت رفتار سازمانی و مدیریت فرهنگ سازمانی) و دو عرصه کمی و کیفی و یا عام و خاص مدیریت که این چهار محور در آن اعمال می‌شوند. (قوامی، 1392، 35 و 36).

فقه‌الاداره با متدولوژی استنباط و اجتهاد می‌تواند نظریه مدیریت اسلامی را در انگیزش، گزینش، نظارت، سازمان‌دهی، برنامه‌ریزی، معنویت و رهبری را پردازش کرده نظام اداری مطلوب اسلام را ارائه نماید. (قوامی، 1392، 100)

در فقه مدون امامیه رگه‌ها و نمونه‌هایی از فقه‌الاداره نهفته است که با استانداردهای مدیریت مدون سازگار است. و همچنین فقه شیعی ذات‌های مدیریتی دارد. (قوامی، 1392، 229)

گزارش محتوای کتاب

فصل اول: نسبت فقه و مدیریت

نویسنده در این فصل موضوع فقه‌الاداره، فقه به معنای عام معرفی می‌کند. یعنی در فقه‌الاداره، احکام شرع در حوزه‌های اندیشه و مبانی اعتقادی و اخلاق مدیریت مورد نظر است. (قوامی، 1392، 15). و به عبارتی موضوع فقه‌الاداره، فعل سازمانی و متعلقات آن، یعنی منابع انسانی و مادی است. (قوامی، 1392، 51). مصنف در بخش ارتباط فقه و مدیریت به تعریف فقه‌الاداره، موضوع فقه‌الاداره، محمول فقه‌الاداره، هدف فقه‌الاداره و ضرورت فقه‌الاداره می‌پردازد. (قوامی، 1392، 50 و 51). نویسنده بر این اعتقاد است که رابطه میان فقه و مدیریت عام و خاص من وجه می‌باشد؛ زیرا در فنون

و تکنیک‌های مدیریتی اشتراک دارند اما در دو وجه یکی از ناحیه مدیریت و دیگری از ناحیه فقه افتراق دارند. (قوامی، 1392، 52) قوامی در نهایت فقه‌الاداره را شعبه‌ای از دانش فقه می‌داند. (قوامی، 1392، 63) نویسنده در موضوع ارتباط فقه‌الاداره با علوم و حقوق اداری بر این اعتقاد است که هر سه دانش موضوع «فعل سازمانی و عمل اداری» می‌باشد. (قوامی، 1392، 67).

فصل دوم: روش‌شناسی فقه‌الاداره

نویسنده در این فصل اجتهاد را روش انتخابی فقه‌الاداره می‌داند. (قوامی، 1392، 75) بر همین اساس روش فقه‌الاداره را روش اجتهادی که روشی مسأله‌محور است، معرفی می‌کند. (قوامی، 1392، 75) وی با تأکید بر آیات قرآن و ارائه نمونه‌های قرآنی و روایی بر این اعتقاد است که روش اجتهادی مبتنی بر پرسش و پاسخ است. (قوامی، 1392، 82-88)

در ادامه چگونگی اعمال روش اجتهادی یعنی ارائه احکام فعل سازمانی و سپس نظریه پردازی بر اساس سه بعد بینشی و ارزشی و روبنای روشی را معرفی می‌کند. (قوامی، 1392، ص 94) و تولید دانش فقهی مدیریت بر اساس این الگو را امکان‌پذیر می‌داند. و به تبیین این روش می‌پردازد.

فصل سوم: منبع‌شناسی

فصل سوم کتاب به منبع‌شناسی است. اختصاص دارد. منابع به دو دسته منابع نقلی و منابع عقلی تقسیم می‌شود. (قوامی، 1392، 115) قرآن، سنت، منابع عقلی و عرف و سیره به عنوان منابع پژوهش‌های نظریه پردازی در عرصه مدیریت اسلامی معرفی شده است. (قوامی، 1392، 186-130)

فصل چهارم: گونه‌شناسی فقه‌الاداره

نویسنده در این فصل به دنبال اثبات این مسأله است که مجموعه فقه‌الاداره (تمامی ابواب فقه از طهارت تا دیات)، مدیریتی است و تماماً فقه‌الاداره است. (قوامی، 1392، 188). وی بر این اساس به تفکیک انواع و اقسام و شئون فقه‌الاداره به تفکیک سه گونه را برای فقه‌الاداره بیان می‌دارد. کتاب، باب و افتاء و استفتاء گونه‌های سه‌گانه‌ای هستند که مصنف به توضیح و تبیین آنها پرداخته است.

فصل پنجم: الگوشناسی فقه‌الاداره

نویسنده در این فصل چهار الگوی فتاوی‌القانونمند، الگوی نظری، فقهای عامل و سازمان فقهی را مورد بررسی قرار می‌دهد. (قوامی، 1392، 229) اولین الگو فتاوی‌القانونمند هستند. این فتاوا، فتاوی‌شرعی است که به قانون حکومتی تبدیل شده‌اند. دومین الگو، الگوی نظری است. مؤلف نظریه ولایت فقیه را که از زمان ملا احمد نراقی پایه نظری آن گذاشته شده و مرحوم نائینی آن را بسط داد و امام خمینی کامل‌ترین نوع آن را مطرح و پیاده‌سازی نمود به عنوان نمونه بارز یک الگوی نظری در فقه‌الاراه مطرح می‌نماید. (قوامی، 1392، 235-233) نویسنده در مورد سومین الگوی، که همان

الگوی فقه‌های عامل است به ذکر نمونه‌های بارزی از عاملین فقها به بعد از فقه به تفصیل اشاره می‌کند. فقهایی همچون امام خمینی (ره)، ملا احمد نراقی، محقق کرکی و محقق نائینی، فقه‌های عاملی هستند که فقه‌الاداره را به صورت عملیاتی به کار برده‌اند. (قوامی، 1392، 244-236) مصنف چهارمین الگو را الگوی سازمان‌های فقهی بیان می‌دارد که شامل سازمان حسیبیه، سازمان اوقاف، سازمان حوزه‌های علمیه و سازمان‌های دینی است. (قوامی، 1392، 250-244)

فصل ششم: کاربردشناسی فقه‌الاداره

در این فصل سه مرحله کاربردی نمودن فقه‌الاداره که شامل فرهنگ سازی، نهضت سازی و سپس نهادینه شدن است، به صورت کلی مورد تبیین قرار گرفته است. (قوامی، 1392، 261-251)

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی